

กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บนพื้นที่ดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำใหม่ เกิดจากแม่น้ำเจ้าพระยาตะกอนขนาดเล็กจากภูเขาและที่ดอนทั้งภูมิภาคเข้ามาสะสมในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง ทำให้แผ่นดินงอกออกไปเรื่อยๆ พื้นที่แบบนี้เป็น "นิเวศสามน้ำ" รับอิทธิพลจากน้ำจืดในลุ่มน้ำกร่อย ไปสู่น้ำเค็มชายทะเล

เมื่อคนเข้ามาตั้งรกรากถิ่นฐาน จึงจำเป็นต้องขุดคลองเพื่อส่งน้ำในหน้าแล้ง ระบายน้ำในหน้าฝน และใช้เป็นเส้นทางสัญจร จนกรุงเทพฯ เคยถูกขนานนามว่า "เวนิสตะวันออก" มีเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นเมืองที่รู้จักอยู่กับน้ำ

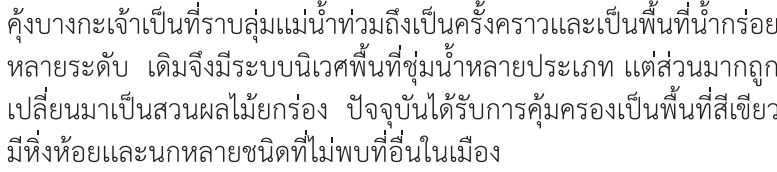
ในวันนั้น ระเบิดนิวเคลียร์มาซัดตั้งแต่เดิมของกรุงเทพฯ แทบไม่มีเหลืออยู่เลย แต่เรายังพอเข้าถึงพื้นที่ชุ่มน้ำต่างๆ ได้ มูลนิธิโลกสีเขียวจึงตั้งตระเวนหาบ้านจักกรยานศึกษาธรรมชาติสามน้ำ มา 3 เส้นทาง เพื่อแนะนำให้คนเมืองได้รู้จักพื้นที่ชุ่มน้ำของเมืองกรุง

ระยะทาง 8 กิโลเมตร
พิกัด 13.527541,100.420903

ค้างคาวเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็ก มีปีกบินได้ ออกหากินตอนกลางคืน กลางวันเกาะห้อยหัวพักผ่อน ส่วนใหญ่กินแมลง เป็นตัวสำคัญในการควบคุมประชากรแมลงในระบบนิเวศ ค้างคาวแม่ไก่เป็นค้างคาวที่มีขนาดใหญ่มาก เป็นหนึ่งในค้างคาวที่ใหญ่ที่สุดในโลก กางปีกแล้ววัดได้กว้างถึง 1.5 เมตร หนักได้ถึง 1 กิโลกรัม กินน้ำหวานของดอกไม้ และผลไม้ พืชหลายชนิดอาศัยค้างคาวเป็นตัวหลักในการผสมเกสร เช่น ดอกทุเรียน เนื่องจากมีขนาดใหญ่และออกดอกในเวลากลางคืน ทำให้ค้างคาวมีบทบาทสำคัญในการผสมเกสรและกระจายพันธุ์พืชโดยพืชเหล่านี้ ปัจจุบันค้างคาวแม่ไก่พบเห็นไม่ง่ายแล้ว สาเหตุหนึ่งมาจากพื้นที่อาศัยของมันถูกทำลายลง ถูกไล่เป็นอาหาร และได้รับสารพิษตกค้างจากการเกษตร

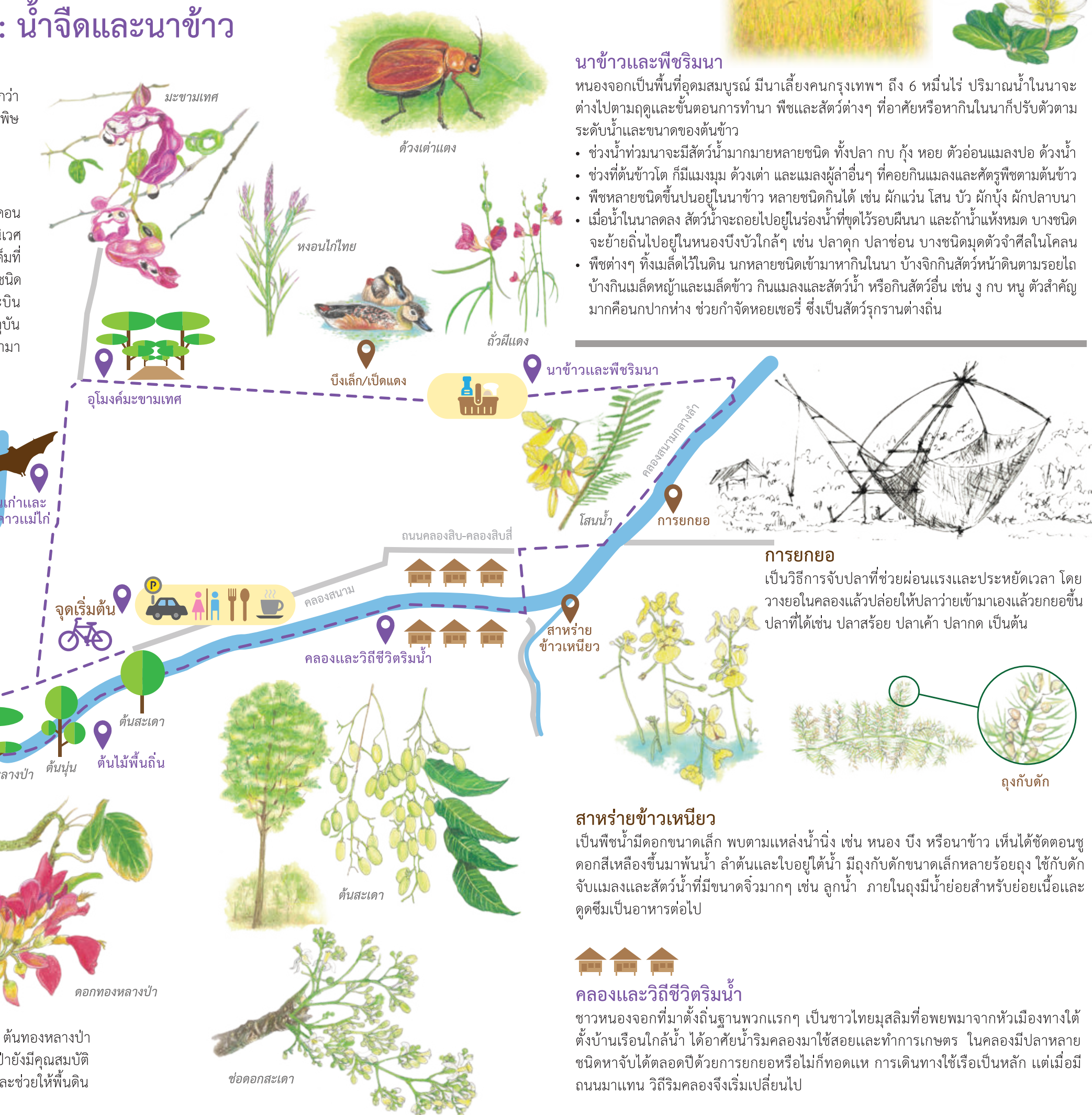
แนวชมระฆังเทศที่โอบล้อมมาชนกัน ดุคล้ายอุโมงค์ต้นไม้ที่มอบความร่มเย็น
ขณะปั่นจักรยานลอดผ่าน เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เริ่มออกดอกช่วงตุลาคม
และผลเริ่มแก่เดือนธันวาคมถึงมีนาคม เนื้อขาวอมชมพู กินได้ อร่อยดี มะขามเทศ
ได้รื้อและพบ ไชยวงศ์บำรุงดิน และเมื่อออกผลก็เป็นอาหารแก่สัตว์ต่างๆ ที่
หากินในบริเวณนั้น

ความเป็นพื้นที่น้ำท่วม ตั้งแต่พื้นที่ลุ่มบริเวณนี้จึงเป็นพื้นที่ที่ขอบน้ำและหนองน้ำขังได้ดี อาทิ ซึ่งเป็นพืชตระกูลถั่ว มีแบคทีเรียอาศัยในรากขอตึงในโตรเจนมาเป็นปุ๋ย รากทองหลางพืชพิเศษ คือสามารถดูดเก็บน้ำในดินขึ้นเปลี่ยนลำต้นได้มากกว่าไม้อื่น ๆ มันจึงทนแล้งได้ดี เข้มข้นและอุดมสมบูรณ์ ไม่แพ้ดินที่พบเห็นได้ก็เช่น ต้นนุ่น ต้นสะเดา ต้นสะแก ฯลฯ

 เส้นทางจักรยานคู้บางกะเจ้า : น้ำกร่อย

ค้างคาวเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมขนาดเล็ก มีปีกบินได้ ออกหากินตอนกลางคืน กลางวันเกาะห้อยหัวพักผ่อน ส่วนใหญ่กินแมลง เป็นตัวสำคัญในการควบคุมประชากรแมลงในระบบนิเวศ ค้างคาวแม่ไก่เป็นค้างคาวที่มีขนาดใหญ่มาก เป็นหนึ่งในค้างคาวที่ใหญ่ที่สุดในโลก กางปีกแล้ววัดได้กว้างถึง 1.5 เมตร หนักได้ถึง 1 กิโลกรัม กินน้ำหวานของดอกไม้ และผลไม้ พืชหลายชนิดอาศัยค้างคาวเป็นตัวหลักในการผสมเกสร เช่น ดอกทุเรียน เนื่องจากมีขนาดใหญ่และออกดอกในเวลากลางคืน ทำให้ค้างคาวมีบทบาทสำคัญในการผสมเกสรและกระจายพันธุ์พืชโดยพืชเหล่านี้ ปัจจุบันค้างคาวแม่ไก่พบเห็นไม่ง่ายแล้ว สาเหตุหนึ่งมาจากพื้นที่อาศัยของมันถูกทำลายลง ถูกไล่เป็นอาหาร และได้รับสารพิษตกค้างจากการเกษตร

นิเวศน้ำจืด

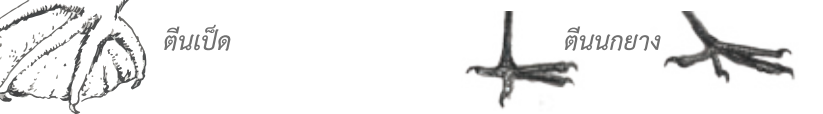
หนองจอก เป็นที่ราบลุ่ม ในอดีตอุดมไปด้วยทุ่งหญ้า หนองน้ำ และนาข้าว มีคลองแสนแสบไหลผ่านกลางเมือง เปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ มีคลองขุดแยกย่อยพาดผ่านไปตามพื้นที่ต่างๆ เหมือนก้างปลา เมื่อถึงหน้าฝน น้ำจะไหลลงห้วยหนองคลองบึง ผ่านทุ่งน้ำทุ่งนาต่างๆ จนแอ่งซัง กลายเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำใหญ่ ช่วยซับน้ำป้องกันน้ำท่วมสู่พื้นที่ใกล้เคียง

แล้วสิ่งมีชีวิตที่ต้องอยู่กับน้ำเป็ยกและตลอดเวลาเช่นนี้ มีวิธีจัดการกับปัญหาน้ำท่วมซังอย่างไร

ข้อดีคือมีน้ำมากมาย
เอื้อต่อการดำรงชีวิต แต่สำหรับพืช
ใหญ่คืออากาศไปหล่อเลี้ยงอวัยวะใต้น้ำ
และจมโคลนได้เพียงพอ ไปไม่ของพืชต่างๆ ก็ต้องการแสงแดด
ซึ่งจะมีมากเหนือน้ำหรือผิวน้ำ น้ำยิ่งลึกยิ่งมีทั้งแสงและอากาศน้อย พืชส่วนใหญ่
จึงชอบที่น้ำตื้น แต่หลายชนิดต้องการแสงเพียงพอที่ปักหลักไปขึ้นอยู่ในน้ำที่ลึก
ลงไป ซึ่งต้องเจอกับปัญหาอื่นๆ เช่น ความแปรปรวนของมวลน้ำ ระดับน้ำเปลี่ยนไปมา
มีกระแสน้ำพัดกระเพื่อม อุณหภูมิไม่คงที่ ฯลฯ เวลาจะออกดอกผสมพันธุ์ก็ต้องชูดอก
พ้นน้ำไม่ให้ละอองเกสรเปียก พืชหลายชนิดใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน ตั้งแต่ในโคลน
ใต้น้ำ ไปสู่ผิวน้ำ และงอกพ้นน้ำ พวกมันต้องเผชิญกับปัญหาที่แตกต่างกันไปในระดับต่างๆ

เปิด มีตอมน้ำมันแฉกกันที่มันใช้ปากแตรมมาถูไชรันจนทั่ว
ทำให้ขนมันไม่เปียกเวลาคำน้ำ ตินเป็นพังผืดใช้พยุ้น้ำเหมือนใบพาย
และยังเดินได้ในพื้นที่ที่เป็นเลน นกกระยาง มีขายาวและจะงอยปากยาว
ช่วยให้หากินสัตว์ตามพื้นเลนและในน้ำตื้นได้ดี นั้วเท้ากาง บาง และยาวช่วยเกลี่ย
น้ำหนัkdตัวขณะเดินบนโคลน

กบ เขียด คางคก ส่วนใหญ่วางไข่ในน้ำ มีตีนเป็นพังผืดใบพายเหมือนเป็ด
เคลื่อนที่ได้ไ้เมื่ออยู่ในน้ำ หายใจผ่านผิวหนังชื้นและบาง
แมลงปอ วงจรชีวิตส่วนใหญ่เป็นตัวอ่อนอยู่ในน้ำ กินยุงได้วันละ 100 ตัว

มันทำได้อย่างไรบ้าง?

พืชใต้น้ำ

มีผิวบางเพื่อให้อากาศผ่านเข้าออกเซลล์ได้
ง่ายขึ้นในน้ำลึกที่แดดส่องถึง

1 กบหนอง	5 รูปฤๅษี	9 บัวหลวง	13 ขาเขียด
2 เป็ดแดง	6 อ้อ	10 สาหร่ายข้าวเหนียว	14 กก
3 นกกระจาบทอง	7 แพงพวยน้ำ	11 จอก	15 แมลงปอบ้านสองสีเขียวฟ้า
4 นกกก	8 บัวสาย	12 สั้ดตะวาใบพาย	

พืชลอยน้ำ

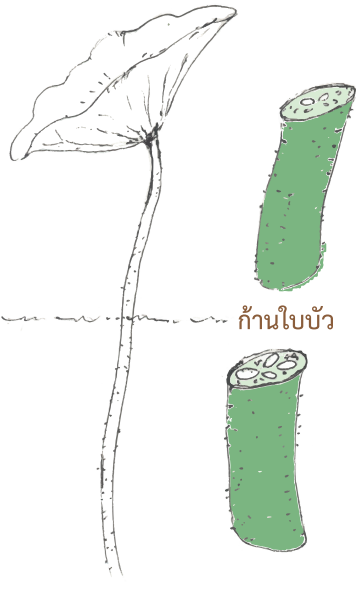
มีรากเป็นศูนย์ถ่วงตรงกลาง ป้องกันไม่ให้ต้นพลิกคว่ำ เช่น **จอก**
แห่น **ผักตบ** ใบใหญ่กว้างรับแสงแดดเหนือผิวน้ำ **สาหร่าย**
ข้าวเหนียว มีวิธีหาแร่ธาตุเพิ่มโดยจับสัตว์น้ำจู้ๆ กิน

พืชน้ำลึก บางชนิดปักรากลงดิน

ใบบัวหลวง มีขนอ่อนเล็กๆ กันน้ำ ดอกชูขึ้นไป
ในอากาศและกลีบดอกรอบเกสรจะหุบหรือเอียง
มาบังเกสรยามฝนตกเพื่อรักษาละอองเรณูให้แห้ง
สำหรับผสมพันธุ์

บัวสาย มีก้านยาวออกจากเหง้าที่อยู่ใต้ดิน ใบ
บนผิวน้ำเคลื่อนไหวไปตามแรงกระเพื่อมน้ำ
ด้านบนใบมีผิวเป็นซี่ฟันหาคันเขียด ช่วยให้
ใบไม่จมน้ำ มีรูหายใจอยู่ด้านบน ก้านใบมีท่อ
อากาศพอรุนส่งออกซิเจนลงไปยังเซลล์ใต้น้ำ
อากาศในก้านยังช่วยให้มันลอยตัวในน้ำ

สัตว์และพืชอื่นๆ
ที่พบเห็นได้ง่าย

ศูนย์นิเวศวิทยา
Green World

โครงการปรับเปลี่ยนเมือง
สู่สีเขียว

หนองจอก

เมืองสาบน้ำ

กรีนเวิลด์

เส้นทางปั่นจักรยาน

เส้นทางเดินเท้า

นกปากห่าง

นกกก

นกกระจาบทอง

นกกระจาบธรรมดา

นกคัคคูมรกต

นกยางเปื้อน

นกยางกรอก

นกกระแตแต้แว๊ด

เต่านา

จิ้งเหลนบ้าน

ตุ๊กแกบ้าน

ด้วงเต่าสีส้ม

ผีเสื้อหนอนกะทกรกธรรมดา

แมงมุมงูขึ้นทาลากสี

แมงมุมหมาป่า

กระรอกทาลากสี

กระแตพันธุ์เหนือ

ผักชีด

หญ้าข้าวนก

ผักเสี้ยนขน

หญ้าวงช้าง

สะแกนา

มะกล่ำตาหนู

จัดทำโดย : มูลนิธิโลกสีเขียว เลขที่ 2 ซอยสุขุมวิท 43 แขวงคลองตันเหนือ
เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110 โทร.02 662 5766 โทรสาร.02 662 5767
เว็บไซต์ : www.greenworld.or.th
Social: Facebook : มูลนิธิโลกสีเขียว Twitter/Instagram/Line: gwthailand
สนับสนุนโดย: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
ภาพวาดประกอบ: อัญลักษ์ณ์ สุนทรมีฤทธิ์